

Het Steenders Landschap

Het knotten van wilgen door leden van Het Steenders Landschap.

Inleiding

Het Steenders Landschap heeft verschillende locaties in beheer waar knotbomen staan. Dit zijn niet alleen de wel bekende knotwilgen, maar ook knotessen en knotelzen. Regelmatig wordt een werkdag in de wintermaanden besteed aan het knotten van deze bomen en u zult ons misschien wel eens aan het werk hebben gezien. Maar wat zijn nu eigenlijk knotbomen en wat is de waarde ervan? In dit artikel vindt u informatie over de geschiedenis van knotbomen, de natuurwaarde ervan en hoe ze te plan-

legenover de zuivering. Knotessen kunnen honderden jaren oud worden! Langs de Leemstraat staan veel knotelzen. Knotpopulieren zijn er ook geweest, maar deze komen rond Steenderen weinig meer voor. In de singel aan de Leemstraat staan er nog een aantal.

Geschiedenis

Het knotten van bomen is een eeuwenoud gebruik. Al rond 4000 voor het begin van onze jaartelling werd de methode al gebruikt en dan voornamelijk in de vorm van knotwilgen. De bomen werden vaak gebruikt voor de

werd men er zich van bewust dat het landschap minder gevarieerd werd, maar toen was het eigenlijk al te laat. Vele inwoners van de voormalige gemeente Steenderen kennen het landschap nog van vroeger. Het beeld van hoe het landschap er uit heeft gezien, is voor velen de motivatie om zich in te zetten voor het herstel en het behouden van wat er

Het Steenders Landschap organiseert met regelmaat werkdagen waarop er bomen worden geknot. Knotten houdt in feite niets anders in dan de betreffende boom eens in de paar jaar van zijn kruin te ontdoen, waarna deze weer uitloopt. Is men eenmaal begonnen een boom te knotten, dan moet dat worden voortgezet. Als meerdere jaren lang het knotten wordt verwaarloosd, groeit de kruin op de knot/knoest te sterk door. De takken worden dan te zwaar en gaan uitscheuren. Vaak splijt dan een deel van de knot en valt dan met takken en al in het land. Dit gebeurt meestal als er blad aan de bomen zit, aangezien de takken dan het zwaarst zijn en de meeste wind vangen. De takken in het grasland geven overlast en het opruimen in de zomer is lastig. Ook kunnen knotbomen door het grote gewicht totaal omwaaien. Kan de knotboom niet meer uitlopen (jonge scheuten krijgen) dan sterft hij. Knotbomen worden, wanneer ze iets ouder zijn, doorgaans om de vijf tot zeven jaar geknot. Jongere bomen moeten regelmatig geknot worden.

Aanplant van nieuwe knotbomen gaat het beste door wilgenstaken met een grondboor in de grond te zetten. De staak moet vervolgens goed vast gestampt worden om te voorkomen dat

Natuurwaarde

Vooral oude knotbomen zijn prachtig om te zien. De holtes in de boom, de ruwe schors en talloze knobbels op de knot geven de boom een wat mysterieuze aanblik. Maar belangrijker: een oude verweerde knotboom is een natuureservaatje op zich! Vooral oudere knotbomen herbergen allerlei planten en dieren. Menig steenuiltje vindt in een knotwilg zijn nestplaats. Ook andere vogels nestelen er, zo zijn er soms broedende eenden te vinden in de knot! Kleine knaagdieren en een groot aantal insecten wonen in knotbomen. Vlier, lijsterbes, braam, varens, mossen en paddestoelen vinden een goede humusrijke voedingsbodem in knotbomen.

Daarnaast is de wilg een inheemse lentebloeier die al erg vroeg bloeit. In het voorjaar zijn de bloemen erg belangrijk voor de bijen. Aan sloot- en grachtenkanten vormen de knotwilgen een versteviging van de oevers. Ze staan daarom ook aan de randen van beekjes en sloten. Bij guur weer vormen ze in open weilanden een beschutting voor het vee tegen wind en regen.

Afsluiting

In goede samenwerking met agrariërs uit onze gemeenschap, zorgt Het Steenders Landschap voor behoud en onderhoud van rijen knotwilgen die nog in de omgeving van Steenderen zijn te vinden. Ook wordt geprobeerd nieuwe bomen met knotbomen aan te

termaanden besteed aan het knotten van deze bomen en u zult ons misschien wel eens aan het werk hebben gezien. Maar wat zijn nu eigenlijk knotbomen en wat is de waarde ervan? In dit artikel vindt u informatie over de geschiedenis van knotbomen, de natuurwaarde ervan en hoe ze te planten en onderhouden.

Knotbomen

Een knotboom is een boom die regelmatig op circa twee meter hoogte wordt afgezaagd; dit heet het knotten van de boom. Een knotboom is dus eigenlijk maar half natuurlijk. De bekendste knotboom is wel de knotwilg. Na elke knotbeurt maakt de knotboom bovenaan de stam veel nieuwe dunne jonge loten/scheuten aan die geoogst kunnen worden door ze opnieuw te knotten. Omdat er na elke knotbeurt verhoudingsgewijs meer scheuten bijkomen, wordt de bovenzijde van de boom steeds dikker, waardoor zich de 'knot' vormt waar de knotboom z'n naam aan dankt.

Knotbomen zijn vooral te vinden in Zuid-Holland, Utrecht, het land tussen de grote rivieren, de Achterhoek en Zuid-Limburg. Duizenden knotbomen zijn er nog in Nederland, maar er zijn er nog meer verdwenen. In Steenderen en omgeving zien we meestal knotwilgen. Maar er zijn ook knotessen zoals bij voorbeeld langs de weg naar Olburgen

Geschiedenis

Het knotten van bomen is een eeuwenoud gebruik. Al rond 4000 voor het begin van onze jaartelling werd de methode al gebruikt en dan voornamelijk in de vorm van knotwilgen. De bomen deden onder meer dienst als grensmarkering van eigendommen en als brandhoutleverancier. Het snoeihout van de wilg werd gebruikt voor het maken van manden, matten en andere gebruiksvoorwerpen. De (dikkere) takken werden omwille van de vaak zeer mooie rechte vorm vooral gebruikt als stelen voor bezems en tuingereedschap.

In de jaren '60 verdwenen veel knotbomen uit het landschap. Ons land maakte in die tijd een enorme economische groei door waardoor de landbouw grootschaliger werd. Knotbomen pasten niet meer in dit landschap omdat ze niet rendabel waren en ze werden daarom ook niet meer onderhouden. Nieuwe bomen werden al helemaal niet meer aangeplant. Weinig mensen die daar op dat moment een probleem van maakten, iedereen profiteerde namelijk van de economische groei van Nederland in die periode. In Steenderen en omgeving zijn eind tachtiger jaren veel rijen oude knotessen en knotwilgen gerooid. Vele prachtige, soms meer dan 100 jaar oude knotessen zijn daardoor verdwenen. Pas later

straat staan er nog een aantal. schap er uit heeft gezien, is voor velen de motivatie om zich in te zetten voor het herstel en het behouden van wat er

staken met een grondboor in de grond te zetten. De staak moet vervolgens goed vast gestampt worden om te voorkomen dat

nog over is. De laatste jaren zorgen agrariërs, particulieren en vrijwilligers er voor dat dit stukje Nederlands cultuurgoed in stand wordt gehouden!

Onderhoud: wat is knotten?

Hoewel je vrijwel alle bomen voorzichtig kan knotten, zijn wilgen het eenvoudigst om mooie resultaten te krijgen. Andere bomen waarvan een knotboom gemaakt kan worden, zijn bijvoorbeeld de populier, de eik, de es en de els. In en rondom Steenderen zijn veel mooie voorbeelden van knotbomen te vinden, bijvoorbeeld aan de Leemstraat, rond de ijsbaan en in de uiterwaarden.

de jonge uitlopende wortels door beweging afknappen. In de zomer moeten de jonge uitlopers van de staken gehaald worden om te voorkomen dat de stammen begroeid raken en daar knotten gaan vormen. De knot moet niet te hoog komen, anders is het later moeilijk om het knotwerk uit te voeren. Door het knotten wordt de knot ook telkens een aantal centimeters hoger doordat er altijd een stukje van de tak blijft zitten bij het afzagen. Na aanplant van de staak is het verstandig om na het tweede jaar alle takken er af te halen zodat de wilg niet omwaait doordat hij topzwaar wordt.

In goede samenwerking met agrariërs uit onze gemeenschap, zorgt Het Steenders Landschap voor behoud en onderhoud van rijen knotwilgen die nog in de omgeving van Steenderen zijn te vinden. Ook wordt geprobeerd nieuwe rijen met knotbomen aan te planten, iets wat onder andere gelukt is rond de ijsbaan, in de uiterwaarden en aan de Paardestraat. De aanblik van een prachtige rij mooie knotbomen maakt de inspanning voor het behoud er van meer dan waard! Wilt u eens komen helpen bij het knotten of een van de andere werkzaamheden op de werkdagen? Of wilt u het werk van Het Steenders Landschap steunen door donateur van de vereniging te worden? Of wilt u meer informatie? Neem een kijkje op onze website www.hetsteenderslandschap.nl. U kunt ook contact opnemen met het secretariaat 0575 451834. Voor de duidelijkheid: een lid is niet verplicht om actief deel te nemen op de werkdagen!

